

Марко АТЛАГИЋ

НЕКЕ ЗНАЧАЈНИЈЕ СРПСКЕ ПЛЕМИЋКЕ ПОРОДИЦЕ У БиХ И ЊИХОВИ ГРБОВИ*

Айсиракӣ: У Босни и Херцеговини у феудално доба постојале су три врсте племства: племенско племство, феудално племство, племство настало у вријеме босанских народних краљева, тј. од 1377. до 1463. године. Рад обухвата само неке грбове и племство најзначајнијих српских племићких породица, а урађена је и хералдичка анализа симбола у грбовима.

Кључне ријечи: грб, племство, Босна и Херцеговина, симбол, Срби.

Феудално племство¹ у Босни и Херцеговини настало је и развијало се од старих племена. На основу историјског развоја, можемо га подијелити у три основне скупине:

1. **племенско племство**, настало у време од 9. до почетка 12. вијека;

2. **феудално племство**, настало у вријеме банова од племена Борића, па до појаве првог босанског краља Стефана Твртка 1377. године;

3. **племство настало у доба босанских народних краљева** из Котроманића, Јаблановића и Крстића, од 1377. до 1463. године, тј. до пада Босне под турску власт.²

* Рад је рађен у оквиру пројекта 148020 *Духовне појаве и стваралаштво српског народа на Косову и Мешохији од XV до XX века*, који финансира Министарство науке Републике Србије.

¹ Ни до данас немамо једну темељиту расправу о босанско-херцеговачком племству. Истини за вољу, Васо Чубриловић у раду „Порекло муслиманског племства у БиХ”, ЈИЧ, I, 1935, бр. 3/4, покушао је анализирати муслиманско племство и његово поријекло, не тражећи дубљу повезаност и генезу тог племства са средњовијековним српским племством у БиХ.

² В. А. Дуишин, *Codex de la Noblesse*, Загреб, 1938, 1–75.

По старости, племство у БиХ дијелимо на **праплемство** (настало до 1377. године) и **старо племство** (настало до 1463, односно до 1482. године).

Босанско племство имало је само три наслова или степена: **војвода** (*dux*), **кнез** (*comes*) и **племић** (*nobilis*).

Conte и гроф

Етимолошки и хералдички, ријеч „**conte**” има исто значење као и ријеч **гроф**. Хералдички прерогативи су једнаки: као симбол чина и достојанства, **conte и гроф** имају **круну** са 16 шиљака, а сваки шиљак украшен је са по једним бисером, и то девет шиљака на предњој, видљивој страни круне и седам шиљака на задњој. Разлика између титула **conte и гроф** је у томе што далматински (млетачки и талијански) **conte** за свој наслов нису требали стећи заслуге, које су биле потребне да се стекне наслов **грофа** (угарско-хрватског, аустријског или њемачког).³

Подијела племства

1) ДАРОВНИЦОМ

У Босни, Далмацији и Славонији даровнице су се дијелиле већ за вријеме краљева из народне династије. Босански банови (касније краљеви) подијелили су много племства даровницом.

2) ГРБОВНИЦОМ ИЛИ ПЛЕМИЋКИМ ЛИСТОМ

Када је нестало добара за даривање, племство се почело дијелити грбовницом или племићким листовима.⁴ Млетачка република

³ J. Bojničić-Kninski, *Series Nobilium*, Загреб, 1895, 1–15; E. Laszowski, *Машица племства жујаније пожешке, сријемске и вировитичке*, Загреб, 1903, 1–10; В. Клаић, *Повијесиј Босне*, Загреб, 1882; И. пл. Бојничкић, *Der Adel von Kroatien und Slavonien*, Nürnberg, 1899; М. Атлагић, *Грбови племства у Славонији од 1700–1918*, Чаковец, 1981, 1–15. Многи угледни далматински племићи употребљавали су наслов „*conte*”, иако нису имали повељу која би им дала право на тај наслов.

⁴ E. Laszowski, „Грбовнице хрватских жупанија”, *Сџарине ЈАЗУ*, XXX, Загреб, 1902; И. Бојничкић, „Грбовница краљевине Славоније”, *Вјесник Хрватској археолошкој друштва*, N. S. I, Загреб, 1895.

је дијелила племство преко **Сената** (у име дужда), и то племићким листом без грбовнице: сам племић одабирао је себи грб.

3) РЕДОМ МАРИЈЕ ТЕРЕЗИЈЕ

Овај ред утемељен је 1756. године у спомен битке код **Колина**, а већ у доба краљице Марије Терезије почело се племство давати и овим редом (орденом). За стјецање овог реда морало се заиста учинити јуначко дјело. Самим добијањем реда, јунак је постајао племић или витез тога реда. **Барунство** тога реда витез је морао посебно затражити од владара. **Врпца** тог реда била је бијеле боје са црвеним рубом.

Потврда племства

1) ОТЕТО ПЛЕМСТВО

Било је племића, потомака старих племена којима власти касније нису признавале племство да би удовољиле појединим великашима, који су малим племићима отимали земљу, односно имовину (шуме и др.). На тај начин (непризнавањем) отимали су им племићки наслов, односно племство.

2) НЕПРИЗНАТО ПЛЕМСТВО

Поједини племићи бијежали су пред Турцима који су освојили њихову дједовину, те су се склањали под власт великаша и на тај начин постајали њихови **кметови**. Племићима који су силом прилика морали служити у Војној Крајини, није признато племство, осим ако су га поново стекли.⁵

3) ЗАБОРАВЉЕНО ПЛЕМСТВО

Многи племићи изгубили су своје племићке повеље, или су им изгоријеле, или су намјерно спаљене од стране турских власти, или су нестале на други начин. Када су Турци завладали Босанским краљевством, указом султановим српско племство је позвано

⁵ У Војној Крајини Срби су врло тешко постајали племићи, пошто је један од услова за добијање племства био да је кандидат католик. Зато је један број Срба прешао у католичанство, што је био један од видова присилног покатерицења Срба.

да све племићке дипломе о проглашењу племства донесе у град Јајце, гдје се тада налазио султан, ради тобоже награде. Када су се племићке повеље сакупиле у Јајцу,⁶ султан је, умјесто обећане награде, наредио да се све те дипломе баце у ватру и да се читаво племство лиши привилегија. Наредним султановим указом дато је на знање под пријетњом смрћу да се ниједна „стара” српска племићка породица не смије називати својим старим презименом, а оне породице које приме мухамедско „исповедание”,⁷ не само да нијесу смјеле употребљавати „стара” своја презимена, него нијесу смјеле уживати ни повластице. Због тако жестоког и варварског поступка и султановог налога, многе знамените српске племићке породице напустиле су своје законе, односно веру својих предака и примиле ислам: Љубовићи, Арнаутовићи, Соколовићи, Тасовићи, Филиповићи, Томашевићи, Јелићи, Кресојевићи, Зотовићи, Чирини, Чаковићи, Репојевићи и друге.

4) ОДЛОЖЕНО ПЛЕМСТВО

Један дио племића имао је сва права и доказе племства, али из политичких или других разлога нису се служили својим племством. Њихови потомци врло често су **заборављали** да су племићи.⁸ Исто тако, дио племића који су осиромашили, срамили су се да истичу своје племство, а њихови потомци нису ни знали да су племићи.⁹

⁶ П. Стаматовић, „Старо српско благородство”, *Српска њчела или Новиј цветник* за 1839. г. X, Нови Сад, 1839, 103–105.

⁷ Исто, 104.

⁸ E. Laszowski, *Матица племства жујаније Пожешке, Сријемске и Вировитичке*, Загреб, 1903, 1–8.

⁹ В. А. Душин, *Codex de la Noblesse*, Загреб, 1938, 1–30.

1. Бошковићи

Грб Бошковића

Бошковићи су српска племићка породица из Херцеговине.¹⁰ Преци чувеног Руђера Бошковића носили су презиме **Подкравићи**, односно **Падкрајчићи**, који су се врло рано доселили у Орахов До, гдје су се размножили као Бошковићи. Из овог херцеговачког села Бошковићи се селе крајем 18. вијека у Дубровник ради трговине.¹¹ И сам Никола Бошковић преселио се у Дубровник због трговачких послова и ступио је у службу Рада Геталдића.¹² Геталдић га шаље у Нови Пазар да га обучи међу тамошњим трговцима, одакле се Никола враћа у Дубровник врло богат. Иако католик, он је не само „српски писао”, већ се и интересовао за прошлост својих српских предака. Због његовог интересовања за српску прошлост, **Риђепути**, који је са **Фарлатијем** и **Калетијем** издавао чувено дјело у осам свезака, *Illiricum sacrum*, замолио га је да му опише српске старине. Тако је настао Николин спис „**Relazione dei Monasterii della Provincia di Rassia**” (Старорашка сјећања).¹³

Бошковићи су имали свој **грб**. У почетку су се служили грбом Покрајчића, који је вјероватно употребљавао и Божо Покрајчић, отац Николин.¹⁴ Тешко је са сигурношћу утврдити када су Бошко-

¹⁰ Дон Ј. Зовко, „Бошковићи у селу Орахов До”, *Врела и њиноси*, бр. 8, Сарајево, 1938, 83.

¹¹ У црквеним књигама у Равном (жупа Орахов До) међу старосједиоцима наводе се и Бошковићи. Види: Ж. Марковић, *Руђер Бошковић*, Загреб, 1986, 11.

¹² *Хрвајски биографски лексикон*, бр. 2, Загреб, 1989, 195.

¹³ Никола је у том дјелу обрадио српске манастире од Косова до Херцеговине, онако како их је он видио или како је о њима дознао.

¹⁴ Ж. Марковић, *Руђер Бошковић*, Загреб, 1968, 14; Никола је имао осморо дјете, од којих је Руђер био најмлађи.

вићи добили племство. Највјероватније су га добили 1595. године као Покрајчићи, или чак раније.¹⁵ На основу тога је вјероватно да је породица Бошковић добила племство и грб 15. 4. 1718. године. Та додијела племства уписана је у „Краљевску регистратурну књигу” („**Liber regius**”), бр. XXVII, на страни 49.¹⁶ Поред других значајних личности из ове породице, посебно су се истицали Божо и Руђер Бошковић.

Божо Бошковић рођен је у Дубровнику 18. 2. 1815, а умро је 3. 1. 1879. године.¹⁷ Био је веома имућан и угледан трговац. Оста вио је дубровачкој општини 10.000 форинти за школовање запуштене дјеце „**без разлике вјере**”¹⁸. По његовој жељи, 3. 11. 1879. сестра му Марија, жена Теодора и брат Никола оснивају женску једноразредну школу за православне дјевојке, тј. „**Закладу Боже Бошковића**”.¹⁹

Најистакнутија личност у породици Бошковић, засигурно је био **Руђер Бошковић**. Рођен је 18. 5. 1711 у Дубровнику, а умро је 13. 2. 1787. године у Милану. Иначе је био **астроном, физичар, дипломата и пјесник**.²⁰ Школовање је започео у родном граду у „**Collegium Ragusinum**”, наставио у Риму у „**Collegium Romanum**”.²¹ Послије завршетка студија филозофије, математике и физике, предавао је у нижим разредима „**Римског колегија**”, наставивши истовремено студиј теологије као **исусовац**.²² Већ 1736. године почео је објављивати расправе обиљежене њутнизмом са подручја математике, физике и астрономије.²³ Руђеру је 1736. године повјерено да истражи пукотине на куполи цркве Св. Павла у Риму, о чему је написао детаљан извјештај. Већ у првим радовима писао је о облику и величини Земље, те о неједнакости силе теже.²⁴

Позиву португалског краља Ивана V да у Бразилији измјери меридијански степен није се могао одазвати, јер је по налогу папе Бенедикта преузео други посао, а затим је са La Maïrom (Ла Ме-

¹⁵ И. пл. Бојничкић, *Der Adel von Kroatien und Slavonien*, Nürnberg, 1899, 149.

¹⁶ Исто. Бојничкић наводи да је племство додијелено Ђури (Georgu) Бошковићу.

¹⁷ Т. К. Поповић, „Божо Бошковић”, *Орао*, 19, 1893, 21.

¹⁸ Исти, „Гдје су се родили Бошковићи”, *Дубровник*, 5, 1896, бр. 20, 3.

¹⁹ Исти, „Божо и Теодора Бошковић”, *Недеља*, 3, 1910, бр. 8, 136.

²⁰ *Сјоменица Руђера Бошковића*, Дубровник, 1911, 2.

²¹ *Хрвајски биографски лексикон*, бр. 2, Загреб, 1989, 195.

²² Ф. Рачки, *Живот и оцјена рада Руђера Бошковића*, Рад ЈАЗУ, 87–89, 1887–1888, стр. 1.

²³ D. Vaccolini, „Della vita e degli studi di R. Boscovich”, *Giornale arcadica di Roma*, бр. 92, 1842, 174.

²⁴ К. Стојановић, „Руђер Бошковић”, *Коло*, г. 4, бр. 3–4, 1902, 163.

ром) извео мјерење меридијана између Рима и Риминија.²⁵ О томе је написао дјело *Philosophiae naturalis theoria existentium*, које је изишло у Виени 1758. године, а доживјело је много издања. Из Беча Руђер одлази у Париз (1760), гдје као члан језуитског реда није наишао на повољан пријем у кругу научника-енциклопедиста. Исте године отпутовао је у Лондон, гдје је примљен у Лондонско учено друштво и позван да посматра пролаз Венере испод Сунца.²⁶ Он је 1761. године из Венеције пошао у Цариград, а 1762. из Цариграда одлази у Варшаву у намјери да продужи пут до Петрограда. У томе га је болест спречила, те се преко Беча враћа у Рим (1763). Свој пут описао је у дјелу *Giornale di un viaggio da Constantinopoli in Polonia* (1784).

Из Рима одлази у Павију (1764), где ради као професор математике, затим постаје професор астрономије у Милану, гдје је основао звјездарницу.²⁷ Године 1773. преузео је управу оптичког института у Паризу. Затражио је 1783. године допуст у Француској да објави цјелокупна дјела, али је убрзо оболио, те га је затекла смрт у Милану, у 76. години живота.

Иако је читав животни вијек провео у туђини, није занемарио своју српску народност. Када га је једном **D'Alambert** назвао Талијаном, одлучно је то одбио. Он је био и остао Србин, премда католичке вјероисповијести.²⁸

Напредовањем науке расте све већа слава и заслуга овог великог сина српског народа.²⁹ Руђер се знао кретати у бројним гранама људског знања: у астрономији, метеорологији, физици, филозофији, геологији, геодезији и поезији. Био је прави учењак у егзактним наукама, племенити огањ из којег су се посипале разне варнице знања. Испитујући силе природе, утврђивао им је пронађене законе, откривао скривене тајне наше планете, те популаризовао науку уопште. Иза себе, оставио је велики број научних радова од који неки имају свијетски значај.

²⁵ Б. Трухелка, „Бошковић у Паризу енциклопедиста 1759–1760”, *Савременик*, г. 21, бр. 8–9, 1926, 429.

²⁶ Б. Трухелка, „Енглеска писма Руђера Бошковића”, *Мисао*, г. 11, бр. 30, 1929, стр. 315.

²⁷ *Хрвајски биографски лексикон*, бр. 2, Загреб, 1989, 197.

²⁸ Ј. Д. Митровић, *Српство Дубровника*, Београд, 1992, 125.

²⁹ Л. Зоре, *Дубровчани су Срби*, Дубровник, 1903.

2. Љубибратићи

Грб Љубибратићиња – ѿлемићи

Грб Љубибратићиња – барунски

Љубибратићи су у средњем вијеку били врло угледна српска племићка породица, из мјеста Луга у Попову.³⁰ У Повељи кнеза Павла Раденовића из 1397. године, којом се гарантује Дубровчанима слобода трговине у његовој земљи, помињу се као свједоци и његови племићи „от **Приморја**”, познати требињски великаши: Вукосав Кобилчачић, Љубиша Богданчић и Вукосав Познановић. Љубибратићима, који су доминирали „требињском државом” припадао је и Љубиша Богданчић. Племићка породица Љубибратићиња господарила је у 14. и 15. вијеку **Травунијом** (Требињском облашћу) и била је подијељена у више грана: **Љубишићи, Медвједовићи, Дабизиновићи, Радивојевићи, Добрушковићи, Куделиновићи, Богданчићи, Мрђеновићи и Миокушевићи.**³¹

Послије пада БиХ под Турке, Љубибратићи су живјели у околини Требиња. То је вријеме када ова племићка породица даје вјерском животу неколико угледних личности, које су се истицале и у политичком и јавном животу краја. Посебно се истицао Сава (Саватије) Љубибратић, посљедњи херцеговачки владика пре разарања Тврдоша. Када је Арсеније Чарнојевић сазвао сабор у Шишклошу, Сава је на њему учествовао. Био је у вези са својим сународником Михајлом Милорадовићем.

³⁰ Ђ. Рајковић, „Живот генерала Љубибратићиња”, *Летопис Матице српске*, књ. 128, Нови Сад, 1881, 64; Ј. Радојчић, *Срби*, Београд, 1994, 325; Н. М. Студо, *Српске породице војводског свјетог Саве*, Гацко, 2000, 179.

³¹ М. Сиврић, „Грб Хиеронима Љубибратићиња из 1760. године”, *Трибуна*, 1, 1975, 151; М. Динић, „Хумско-требињска властела”, САНУ, књ. СССХСХVIII, одн. књ. 54, 15–24.

У породици се истиче и **Симеон Љубибратић**, епископ Славоније и Срема и београдски архимандрит (17. вијек). Из те породице потиче и **Петроније Љубибратић** (крај 17. вијека), славонски владика.

Једна од најзначајнијих личности у овој породици је **Хиероним** (Хиеронимус – Јероним – Јевта) **Љубибратић**, граничарски пуковник са одредницом „де Требиње” (1716–1779). Краљица Марија Терезија додијелила му је племство 26. 1. 1760. године.³² У **армалу**, односно Повељи Марије Терезије, стоји да Љубибратићи имају веома старо племићко поријекло. Чак се у родословном стаблу, које је унесено у армалу, тврди да су Љубибратићи још 1010. године били познати као **кнезови** Далмације.³³ Љубибратићи су били у сродству са Охмучевићима, јер је Марија Љубибратић била прабаба Петра Охмучевића, а Јован Охумчевић (16. вијек) био је ожењен Јелом Љубибратић.³⁴ Хиероним је био заповједник Славонско-граничарске пуковније. Истицао се у многим бојевима, па је већ 1753. постао потпуковник, а 1758. пуковник. Учествовао је у одбрани **Olmütza** 1758, гдје се посебно истакао, а затим 1760. у бици код Ландсхута.³⁵ За успјешно изведени напад на **Милеберг** одликован је **витешким редом М. Терезије**, а додијељена му је титула **баруна**. Постао је генерал 1770, а 1773. подмаршал у Бечу.³⁶

У породици се истакао и **Мићо Љубибратић** (1839–1889). Био је секретар Луке Вукаловића и одлазио је с њим у Русију 1865, одакле се вратио у Београд. Судјеловао је у устанку 1875. у Херцеговини, али није био довољно озбиљан. Није радо био виђен ни на цетињском двору ради ранијих веза с Вукаловићем. Мићо је безуспјешно покушао да у Херцеговини створи странку за кнеза Милана. Када је 1876. прешао на аустријско тло код Виљана, ухваћен је и интерниран. Аустрија га је посебно гонила због његових веза са

³² И. пл. Бојничкић, *Der Adel von Kroatien und Slavonien*, Nürnberg, 1899, 104.

³³ М. Сиврић, Исто, 140; Грб Љубибратића био је унесен у хералдичке грбовнике 16, 17 и 18. вијека: у Корјенић-Неорићев Зборник из 1595, на стр. 70; у Фојнички грбовик, осликан на стр. 65, у Грбовник Народне библиотеке у Београду (изгорио 1941), на стр. 69 и др.

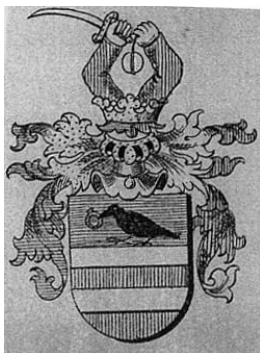
³⁴ А. Соловјев, „Постанак илирске хералдике и породице Охмучевић”, *Гласник Скојској научној друштва*, 1932, 70–125.

³⁵ Диплома М. Терезије из 1760, ф. к. ЗМТ, инв. бр. I.

³⁶ Скоро у исто вријеме постојао је још један Љубибратић, који је добио од царице М. Терезије племство – барунство, високи орден Терезије, генералски чин. Више о томе: М. Сиврић, „Грб Хиеронима Љубибратића из 1760. године”, *Трибуна*, 1, 1975, 141–142.

талијанским револуционарима. Од 1878. до смрти живио је у Србији, гдје је постао окружни начелник.

3. Филиповићи

Грб Филиповића

Филиповићи су једна од најстаријих српских племићких породица у БиХ. Колијевка Филиповића је Босна (околина Гламоча). Још прије пада Босне под Турке Филиповићи су били племићи.³⁷ Родоначелник породице је **Филип**. Он се бавио узгојем коња, а имао је два сина: Рада и Филипа. Раде се посебно истакао у борби са Турцима, због чега је добио на дар разна добра. Био је, дакле, веома богат, а пошто је био нежењен, савјетовао је свом брату Филипу да пређе у **ислам**, те да тако спаси своје имање. Филип је послушао брата Рада и узео је ислам. Међутим, Филип је имао сина Филипа, који је истрајао у хришћанској православној вјери, те је из БиХ прешао у Лику, да би се настанио у **Новом** код Госпића.³⁸ Управо од овога Филипа потичу лички Филиповићи, од којих су многи били истакнути лички официри, а међу њима и три **генерала**: Никола, Јосиф и Фрањо. Лички Филиповићи (један дио) узели су католичанство, што је био један од услова, како за добијање племићке титуле, тако и за упис на војну академију.

Никола Филиповић (Госпић, 25. 11. 1795 – Беч, 18. 4. 1858) био је **подмаршал**. Основну школу завршио је у Госпићу, а 1813. године војну академију у Бечу. Кадетски течај је полагао у Tullnu, на мостобрану на Дунаву, након чега се вратио у Беч и у јануару 1814. био унапријеђен у поручника. У рату против Француске

³⁷ Иван Томчић, „Род Филиповића”, *Просвјета*, бр. 10, 1889, 323.

³⁸ Militar-Schematisimus des österreichischen Kaiser thums, Wien, 1819, 1821–1822, 1825–1848, 1855.

1813–1814. био је батаљунски ађутант. Од 1816. године премијештен је у Горњу Аустрију у Картографски одјел, гдје је радио на изради војних карата. Већ 1818. додијељен је **Комисији** за границе између Аустрије и Баварске са сједиштем у Салзбургу. У јануару 1821. унапријеђен је у чин натпоручника, после чега се вратио у Беч, гдје је 1826. године радио у Статистичком уреду.³⁹ У марту 1835. постао је мајор, а у Марибору је преузео Дирекцију за израду карата. Ускоро је био премјештен у Праг, одакле се 1837. вратио у Беч. Никола је 1838. године постављен за аустријског конзулског заступника. Од 1843. постаје заповиједник пуковније у Бјеловару, а 1847. послан је са пуковњиом у Италију, да би за вријеме похода против Мађара 1848. био заробљен. Након 1848. године служио је у Седмоградској. Повукао се у мировину 1852. и настанио у Бечу, гдје је и умро.

Фрањо Филиповић (Нови код Госпића, 12. 10. 1820 – Беч, 8. 6. 1903.) завршио је војну школу у Tullnu, а 1836. године ступио је као кадет у Први ловачки батаљон. Постао је потпоручник другог разреда 1839, поручник првог разреда 1844, а натпоручник 1848 године. У периоду од 1843. до 1848. службовао је као дивизијски и лични помоћник генерала топништва **Ludwiga grofa Weldea** у Грацу и Innsbrucku.⁴⁰ Ратовао је на талијанском ратишту у јужном Тиролу 1848. године. Унапријеђен је у чин капетана другог разреда у Четвртој граничарској пуковнији. Постао је капетан 1849. у Главном штабу.⁴¹ Био је одликован витешким крстом Леополдова реда⁴² 1849. године, те Војним крстом за заслуге и руским крстом Реда св. Владимира. У чин мајора унапријеђен је 1850. године, а 1854. у чин потпуковника. Чин пуковника добио је 1856. Служио је као главни помоћник при Врховном царском помоћништву у Бечу до 1853, да би до 1857. био при Врховном војном надзаповједништву, а до 1861. у војној царској кабинетској архиви.⁴³ У талијанској војни судјелује 1859, у бици крај Салферина 1860. године. Одликован је Редом жељезне круне другог разреда, а стекао је наслов баруна. Премјештен је за бригадира у задат 1861. године, те је 1862. добио чин генерал-мајора, а поткрај исте године именован је за заповјед-

³⁹ М. Зебић, „Никола Филиповић”, *Дело*, Београд, 18, 1913, 59, 275–283.

⁴⁰ Н. Нодио, „О задацима новог далматинског намјесника Фрање Филиповића око управе земље”, *Il Nazionale*, 4, 1865, 59, 353–354.

⁴¹ „Фрањо барун Филиповић”, *Даница*, коледар и љетопис друштва светојеронимскога за просту годину 1881, Загреб, 1880, 68–69.

⁴² М. Ст., „Два јуначка брата”, *Смиље*, 9, 1881, бр. 4, 50–52.

⁴³ Inhaber – Jubiläum des FZM, Franz Freiherr V Philippovic, *Agramer Zeitung*, g. 74, 1899, бр. 78, 4

ника бригаде и тврђаве у Дубровнику. У чин подмаршала унапријеђен је 1865. године, а именован је за царског намјесника за Далмацију и тајног савјетника. Двор га је одликовао Редом жељезне круне првог разреда, а 1869. премјештен је за дивизионара и војног заповједника у Кошице. Постао је генерал топништва 1874 године. Одликован је Великим крстом Леополдова реда, јер је са братом Јосифом помогао при запосједању БиХ 1878. године. Умировљен је 1881. године.⁴⁴

Јосиф Филиповић родио се у Госпићу 28. 4. 1819. године, а умро у Прагу 6. 8. 1889. Ступио је као кадет у Прву личку крајишку пуковнију 1834, а 1836. премјештен је у пионирски збор, гдје је остао до 1843. године.⁴⁵ Након школовања постао је поручник 1839, а натпоручник 1843. Од тада службује у Главном штабу земаљских заповједништава у Чешкој (1843–1844), Италији (1844–1847) и Угарској (1847–1848.) године. Постао је капетан 1847, а 1848. године, на почетку рата у Угарској, именован је за замјеника шефа Главног штаба првог збора.⁴⁶ Филиповић је 1848–1849. године служио у штабу бана Ј. Јелачића и с њим судјеловао у сламању устанка у Бечу и гушењу револуције у Угарској.⁴⁷ Истакао се 1848–1849. у биткама код Schwechata, Parndorfa, Ugarisch-Altenburga, Moora и у свим биткама у Бачкој. Добио је чин мајора 13. 11. 1848. године у Петој крајишкој пуковнији. Унапријеђен је у чин потпуковника 1851, у чин пуковника 1853, од када је у Бјеловару заповиједао Петом крајишком пуковнијом. Чин генерал-мајора добио је 1859. године а постављен је за бригадира осмог збора у Земуну.

За вријеме аустријског ратовања у Италији 1859. године, посебно се истакао у битци код Салферина, а затим 1860. стекао **барунску** част. У току 1865. замјењивао је болесног бана **Сокчевића**. У аустро-пруском рату 1866. године постављен је за помоћника заповједника другог збора грофу **Thurnu**. Због својих заслуга проглашен је **подмаршалом** 16. 7. 1866, те је постао заповједник осме дивизије и премјештен у **Innsbruck** за врховног заповједника земаљске обране у **Тиролу** и **Воралбергу**.⁴⁸ Филиповић је 1867. године именован за власника 35. пјешачке пуковније, а 1871. за првог

⁴⁴ И. Трнски, „Глас из домовине (Нашем преузвишеном...)”, *Обзор*, г. 41, 1900, бр. 236, 1.

⁴⁵ З. Јосипи, „Барун Филиповић”, *Пучке новине*, г. 2, 1878, бр. 39, 308–309.

⁴⁶ А. Видаковић, „Јосип Филиповић”, *Најпредак*, г. 33, 1899, бр. 33, стр. 142–143.

⁴⁷ Р. Хорват, „Барун Јосип Филиповић”, *Лујтарњи листи*, г. 17, 1928, бр. 5919, 22.

⁴⁸ М. Валећић, „Двије представке генералу Филиповићу о приликама у Далмацији”, *Часопис за савремену историју*, 8, 1876, бр. 1, 82.

тајног савјетника. Он је већ 1874. **генерал** топништва, када је одређен за заповједника војног збора у Моравској са сједиштем у Брну, а исте године за заповједника Чешке са сједиштем у Прагу.⁴⁹ Када је одржан Берлински конгрес 1878. и Аустроугарска добила мандат да запосједне БиХ, тај задатак повјерен је Филиповићу.⁵⁰ Из Прага је премјештен у Хрватску за главног заповједника окупацијске војске. Већ 6. 7. 1878. Филиповић је окупио 13. војни збор (82000 војника), а за сједиште свог штаба изабрао је Брод.⁵¹ Са војском је прешао Саву, те се приближавао Сарајеву преко Дервенте, Маглаја, Зепча, Високог и Кисељака. У Сарајево је ушао 19. 7. 1878. У запосједнутој БиХ био је војни и цивилни управитељ. Премјештен је у Беч, па затим у Праг, гдје је служиовао до краја живота.⁵²

4. Владиславићи

*Грб Владиславића
(conte de Risano)*

Између Јасеника и Берушице, у околини Гацка, живјела је српска племићка породица Владиславићи.⁵³ Породица је била племићка у вријеме српског царства те за отоманске владе, до свог боравка у Гацку.⁵⁴ Пребјегли су у Црну Гору због притисака (напада) Чен-

⁴⁹ „Проглас баруна Филиповића”, *Нови лист*, 2, 1942, бр. 227, 5.

⁵⁰ Д. Руварац, „Администратор Самуило Маширевић и генерал барон Јосип Филиповић”, *Српски сион*, Нови Сад, 15, 1905, бр. 15, 432-435.

⁵¹ Х. Капицић, „Два прилога историји БиХ”, *Гајреји*, 19, 1938, бр. 1, 67.

⁵² Г. Мартић, *Зајамћивања (1829–1878)*, Загреб, 1906, 95-116.

⁵³ Н. Дучић, *Гласник Српској ученој друштва*, Београд, XV, 1878, 67.

⁵⁴ Ј. Нинковић, *Монографија Манасџира Добрићево*, Мостар, 1988, 24.

гића на њих, а затим се одселе у Русију, гдје су добили грофовске титуле за храброст.⁵⁵

Међутим, неки подаци говоре да су Владиславићи поријеклом из Попова,⁵⁶ дубровачки податак говори да су поријеклом из Фоче,⁵⁷ а постоји и верзија да су из Житомилића.

Грб Саве Владиславића
на његовом дому у Херцејновом (почетак XVIII вијека)

Најинтересантнија и најзначајнија личност ове породице је **Сава Владиславић**. Рођен је 1664. године у Јасенику код Гацка. Већ 1687. живио је у Дубровнику, гдје се дружио са дубровачким племићима. Тамо је Сава примио образовање и проживио је неколико узбудљивих година. Енгел Саву назива српским бољаром,⁵⁸ а Фрањо Рачки дубровачким кнезом.⁵⁹ Из Дубровника одлази у Цариград 1667. године, вјероватно приватним послом.⁶⁰ Тада добија надимак Сава „Рагузински” због тога што је дошао из Дубровника. То име је касније носио и у Русију, све док се није по други пут оженио и док од царице Катарине I није добио 24. 2. 1725. титулу грофа. Тада је изричито молио руски Сенат да напусти надимак **Рагузински**.

Политичку каријеру Сава почиње у Цариграду, гдје се упознаје са руским послаником на Високој порти, Емилијаном Ивановићем

⁵⁵ О Владиславићима су писали: Н. Дучић, Л. Грдић-Бјелокосић, С. Трипковић, Ј. Дедијер, Л. Нинковић, те М. Злоковић.

⁵⁶ *Огледало Српско*, Београд, 1845.

⁵⁷ К. Јиречек, *Поселциви. Дубр. Реј. (1771–1775)* у Праге, 1893, 10.

⁵⁸ Енгел, *Повјест Дубровачке Рејублике*, 1923, 156.

⁵⁹ Ф. Рачки, *Руђер Бошковић*, Загреб, 1888, 74.

⁶⁰ Неки сматрају да је за руске посланике сакупљао информације о турској политици, двору и држави.

Украјинчовим и са њим сарађује. За Украјинчова је набавио исписе свих међународних уговора које је Турска закључила са Француском, Млечанима, царем и Енглеском, што је руској дипломатији недостајало. Ова услуга учинила је Саву познатим на руском двору. И руски писци у Москви сазнали су да је Саво учинио неколико крупних услуга Русији у Цариграду, али то се сазнало и на **Порти**, након чега она појачава надзор над Владиславићем. Из Цариграда Сава одлази у Азов 1702. године, а затим у Москву, да би га лично цар примио у Шлиселбургу 1703. године.⁶¹ Цар му је повјерио разне мисије тајног карактера. Поред тога, Сава је био пуномоћни министар у Кини. За заслуге у Кини добио је од Петра Орден Александра Невског 1. 1. 1728. године, а затим чин тајног савјетника. Добио је на поклон један царски дворцац у Петрограду 1734. године. По повратку из Кине у Русију, Сава је ожалио смрт своје мајке, која је умрла након његова одласка у Кину, 28. 12. 1725. године. Његово дијете Ану држала је на рукама при крштењу сама кћерка Петра Великог, књегинја Ана Петровна, удата принцеза Холдштајнска. Нажалост, та дјевојчица је умрла у петој години, 1728. Друга савина кћерка, Катарина (рођена 1724), такође је умрла млада, 2. 1. 1726. године, као и син Лука од прве жене (рођен 1689, а умро 1737. у Москви, гдје је и сахрањен у манастиру Николајевски).⁶²

Сава је умро 17. 6. 1738. године у Матоски – Петроградској губернији. Његово тијело пренесено је у Петроград, где га је балсамирао лични царичин лијечник, др Блуменрост. Сахрањен је у Благовештенској цркви Лавре уз чланове царске породице. Његовој сахрани присуствовала је царица Ана Јованова са великом кнегињом Јелисаветом Петровном, млађаном кћерком Петра Великог и будућом царицом. Од родбине, Саву су испратили гроф Мојсеј Ивановић Владиславић, синовац му, Ефим Ефимовић Владиславић и син његова брата Јована, гроф Јован Владиславић, који је онамо живио.⁶³

⁶¹ К. Жиречек, Исто, 11.

⁶² Ј. Дучић, *Гроф Сава Владиславић*, Београд, 1982, 328.

⁶³ Исто.

5. Милорадовићи – Храбрени

*Грб Храбреновића, према рукопису
Корјенић-Неорића из 1595. године*

Милорадовићи су хумска властела, која се појављује у 14. вијеку.⁶⁴ Спомињу се у 14. вијеку као „људи Павловића”,⁶⁵ што биљежи и Ђуро Даничић у свом *Ријечнику из књижевних старина српских*.⁶⁶ Породица је била врло разграната, па их налазимо касније и у Зворнику и у Бања Луци.

Грб Јеронима и Мојсија Милорадовића из 1760. године

⁶⁴ Н. М. Студо, *Српске породице војводства својој Саве*, Гацко, 2000, 545.

⁶⁵ В. Богићевић, *Власијевска породица Милорадовића – Храбрених у Херцеговини*, Сарајево, 1952, 141.

⁶⁶ Ђ. Даничић, *Ријечник из књижевних старина српских*, књ. II, Београд, 1863, 64.

Интересантна је личност у овој породици **Јероним Милорадовић, Храбрени од Дубраве**, који је у 18. вијеку из Херцеговине емигрирао у Аустрију. Спомиње се као аустријски официр на Кордуну у другој половини 18. вијека. Додатак „од Дубраве” означава крај, односно посјед који су Милорадовићи уживали, а Дубрава се налази између Стоца и Мостара. Јероним је од Марије Терезије добио племство 13. 10. 1760. у Бечу.⁶⁷

Један дио породице Милорадовића емигрирао је у Русију и Аустрију, где се од 17. вијека спомињу ови чланови породице: Стјепан Милорадовић и Илија Милорадовић са синовима Михајлом, Гавром и Александром. У току 18. и 19. вијека спомињу се и Лазар Милорадовић, син Гаврин, Јероним Милорадовић, досељен из Хрватске, Михаило Милорадовић-Андрејевић и Григорије Милорадовић. Већина њих била је у Русији, гдје су се доказали као истакнути војници – пуковници и генерали.⁶⁸ Поједини Милорадовићи из Русије посјећивали су Херцеговину и даривали цркве и манастире.⁶⁹

*Грб на печату руског пуковника
Михаила Милорадовића из 1712. године*

Михаило Милорадовић Илијин, родом из Столачких Дубрава, живио је у Русији у доба Петра Великог, у чијој је војсци био пуковник и „кавалир”. Петар Велики га је 1711. године послао владици Данилу са граматом (писмом) да у договору са црногорским главарима дигне устанак против Турака. Милорадовић је 1693. године позивао и митрополита требињског Саватију, да дигне херцеговачка племена на устанак.⁷⁰ У току овог устанка, Црногорци и Херцеговци однијели су велику побједу над Турцима код Царева

⁶⁷ И. пл. Бојничкић, *Der Adel von Kroatien und Slavonien*, Nürnberg, 1899, 121, тоб. 49.

⁶⁸ В. Богићевић, Исто, 157.

⁶⁹ В. Скарић, „Требиње у 18. вијеку”, ГЗМ, XLVI, 51.

⁷⁰ Исто.

Лаза 17. 7. 1712. године.⁷¹ За Михаила је везан рад на преписивању познатог Житомислићког хронографа у Москви 1711. године, јер се Милорадовић специјално заузимао за тај препис.⁷²

Од свих Милорадовића који су се налазили у Русији, највише се истакао **Михаило Милорадовић-Андрејевић**. За вријеме цара Павла I (1796–1801) судјеловао је у походу Суворова у Италији против Француза. Пошто се ту одликовао у борби, добио је највиша руска одликовања. У *Великој совјетској енциклопедији* истиче се да је био енергичан командант у рату Русије против Наполеона за владавине Александра I (1801–1825).⁷³ Неко вријеме био је генерални гуверенер Петрограда. Током устанка декабриста убио га је декабрист Каховски 14. 12. 1825. године на Сенатском тргу, док је водио преговоре с побуњеним пуковима.

Посљедњи Милорадовић-Храбрени, који се спомиње као емигрант у Русији, био је гроф **Григорије Милорадовић**, генерал, аутор књижице у којој се види поријекло породице Милорадовић-Храбрених. Он је 1883. године посјетио Херцеговину и задужбину Милорадовића, манастир Житомислић.⁷⁴

Милорадовићи су у Херцеговини саградили четири своје задужбине: манастир Житомислић и цркве у Требињу, Ошаницу и Клепцима.

6. Војновићи

Грб Војновића

⁷¹ Ј. Јовановић, *Сиварање црнојорске државе и развој црнојорске националности*, Цетиње, 1948, 95–101.

⁷² Љ. Стојановић, *Зайиси и најйиси*, II, бр. 2277, 1932.

⁷³ *Балшая советская Энциклопедия*, т. 39, Москва, 1938 под Михаил Милорадович Андреевич.

⁷⁴ *Српски лиси*, бр. 9, Задар, 1883.

Војновићи су српска племићка породица из Хума. Родоначелник породице био је **Војно** (14. вијек),⁷⁵ који се 1327. године спомиње као господар Гацка и Рудина. Пошто је био веома драг српском цару, добио је у власништво читаву хумску крајину (**contrado di Chelmo**).⁷⁶

Војно (Воин, Војин), имао је три сина: Тому, Војислава и Алтомана. Послије Војнове смрти (1363) синови су подијелили хумску крајину. Војислав је имао земљу на границама Дубровника, против кога је често ратовао. По Војислављевој смрти његовом крајином владао је Алтоманов син Никола, који је оба брата од стрица, Добривоја и Стјепана, заједно са њиховом мајком дао стрпати у тамницу, гдје су умрли. Трећи Војинов син није имао дјеце, па је по његовој смрти и тај дио очеве баштине дошао под власт Николе, који тако постаје господар читавог Хума.

Никола је нападао сусједе, опљачкао више пута Дубровник, узнемиравао босанског бана Твртка и повређивао границе угарског краљевства. Наредио је да се подмукло убије кнез Лазар. Кнез је био рањен, али је остао жив, те је за освету склопио савез са Твртком и угарским краљем. Никола је био ослепљен и умро је у великој биједи у Ужицу, 1374. године.

Касније се спомињу Војновићи у Зети, гдје већ од 1692. године заузимају истакнуто мјесто у историји Боке Которске.⁷⁷ У то вријеме Јован Вујов Војновић истакао се у многим биткама против Турака. Оставио је једног сина, Василија Кнежевића Војновића, који умире 1774. године. Василије је оставио три сина, од којих су се двојица преселила у Русију, гдје им је царица Катарина потврдила српско и млетачко племство и даривала им велико имање на Криму.⁷⁸

Један од браће, по имену **Марко**, ступио је као морнарички официр у руску службу 1770. године, да би 1781. био именован командантом руске морнарице. За време руско-турског рата Марко је заповједао руској морнарици код отока Федонис. Постигао је част адмирала руске флоте. Умро је 1807, а иза себе је оставио огромно имање на Криму.⁷⁹ Тиме се прекида вијест о том роду, па у настаје празнина историјским изворима, из којих се може прочитати само понешто о два Маркова унука. Један од њих, Владимир, погинуо је

⁷⁵ Ј. Голумбек, „Породица југословенских Војновића”, *Зайиси*, г. VI, књ. X, Цетиње, 1932, 200.

⁷⁶ Н. М. Студо, Исто, 155а.

⁷⁷ „Der Lebenslauf des Dichters” (*Agramer Tagblatt*, 9. 10. 1917).

⁷⁸ „Обитељ Војновић”, *Новосџи*, Загреб, 7. 10. 1917.

⁷⁹ В. Gluzdovski, „Konte Vojnović u Rusiji”, *Vreme*, Beograd, 1929, br. 2761.

као руски официр у бици под Липским (против Наполеона); други, Ђорђе, долази као пуковник 1806. са флотом адмирала Сењанина у Котор. Као и његов брат, судјеловао је у рату против Наполеона, а последице Наполеонове пропасти остао је у Котору. Ту се оженио са **Касандром Ангелини Радовани**, те имао сина Јову, рођеног 1811. године.

Пјесников (Иве Војновића) дјед Јово Војновић, оженио се Катарином Гојковић из Кулпина (Бачка), иначе кћерком Марка и Марије Стратимировић. Умро је млад, од упале плућа (1837), а оставио је троје дјеце: кћер Хелену и два сина, Косту (Константина) и Ђорђа. Последице мужевљеве смрти, мајка им се опет удала за Пелагринију, високог судског чиновника из Задра.⁸⁰ Из тог брака родила се Еугенија. Своју полусестру волио је пјесников отац. Мајка пјесникова оца, као и њихова дјеца, били су православни, а када се други пут удала, преписала је дјецу у католичанство. **Коста**, отац нашег пјесника, остао је католик, али његов стриц Ђорђе декларисао се као православни. Тако су два брата била – један католик, а други православац. Међутим, Коста се декларисао као Хрват, Ђуро као Србин.⁸¹

Јово Војновић је добио аустријско племство 4. 11. 1829. Његови синови Константин и Ђорђе добили су царском одлуком од 4. 4. 1873. право да употребљавају талијанску титулу „**conte**” са додатком „Ужички”, па би читаво име пјесниково гласило: **Иво conte Војновић Ужички**.

Оба Јованова сина играла су важну улогу у политичком животу Далмације. Млађи, Ђорђе (рођен 1834. у Херцеговини, умро 1895. у Задру), био је један од најзаслужнијих личности народног препорода у Далмацији. Његов син Душан, аустријски официр, умро је још за очев живота, па се Ђорђевом смрћу угасила та грана рода Војновића. Пјесников отац, **Коста Војновић** (2. 3. 1832) школовао се у Дубровнику, те на универзитету у Бечу, гдје је учио право. Докторирао је у Падови 1856. године. Изабран је 1864. за далматински сабор. Био је професор Правног факултета у Загребу, декан и ректор тог универзитета. Оженио се Маријом Јосипином **Сервагали**, чији је отац био врло угледна личност у Дубровнику.

Иво Војновић (1857–1929) био је пјесник, књижевник и драматург. Основну школу завршио је у Дубровнику и Сплиту.⁸² Гимна-

⁸⁰ С. Накићеновић, *О херцеговачким Војновићима*, Дубровник, 1909.

⁸¹ М. Прелог, „Краљ Милан и Ђуро conte Војновић-Ужички”, *Југословенска њива*, т. VIII, књ. II, Загреб, бр. 7, 1924, 279.

⁸² Т. Маштровић, „Иво Војновић”, *Анали*, св. 17, Задр, 1979, 661–727.

зију на талијанском језику похађао је у Сплиту, а завршио у Загребу, гдје је завршио и правни факултет (1880). Служио је у судској служби у Хрватској (1885–1889), а од 1900 до 1907 као чиновник у Далмацији. Био је драматург загребачког казалишта (1907–1911). У Дубровнику је 1914. био затворен као српски пјесник. Из шибенске тамнице премјештен је 1915. у загребачку болницу, гдје је изгубио једно око.⁸³ Главна су му дјела: *Новеле*, *Стари тријеси*, *Психе*, *Еквиноциј*, *Дубровачка ирилојија*, *Смрти мајке Јујовића*, *Госпођа са сунцокрешиом*, *Лазарево васкрсење*, *Император* и др.⁸⁴

Његов брат **Лујо Војновић** (1864–1951) био је судски чиновник, адвокат, секретар црногорског кнеза Николе (1899–1903), министар правде и опуномоћени посланик Црне Горе у Ватикану, политичар и књижевник.

Анализа ликова (симбола) у грбовима наведених племићких породица

У грбовима ових шест значајнијих племићких породица у БиХ јављају се хералдички ликови, који имају одређено значење:

1) **Мушкарац** – оклопник, као најчешћи људски лик у грбовима племства уопште, посебно војничког племства. Обично у десници држи сребрни мач, као што је случај у грбу породице Љубибратић.

2) **Лав** – овај хералдички лик појављује се врло често, од појаве грбова. Најчешће је приказан како усправно стоји на једној задњој нози, а остале је подигао, као што је у грбу Владиславића *conte* Рисано. Лав обично у подигнутој десној шапи држи некакав симболични предмет.

3) **Леопард** се повремено јавља у грбовима племства. У нашем случају, јавља се у грбу породице Љубибратић у накиту, док се у штиту налази леопардова шака.

4) **Пас** – обично је приказан у грбовима како скаче, као што је случај у грбу породице Милорадовић.

5) **Орао**, као најважнија хералдичка животиња из реда птица. Једноглави орао јавља се на печатима већ крајем 12. вијека, а одмах после тога постаје симбол њемачког царства. Обично је приказан како стоји раширених крила, као у породици Војновић.

⁸³ Н. Иванишин, „Три записа о Војновићу”, *Крујови*, књ. 7/1, 1958, 43–48.

⁸⁴ Мирко Жежељ, „Иво Војновић”, *Српски књижевни гласник*, књ. LV, 1930, 581–599.

6) **Пеликан** је обично приказан дјелимично или потпуно раширених крила како својом крвљу храни младе. Символ је бриге за своје потомство, а на западу симболизује Христа.

7) **Гавран** – обично у кљуну држи прстен, обојен је црном бојом. Управо га таквог налазимо у грбу породице Филиповић.

8) Од митолошких бића у овим племићким грбовима јавља се **Ораолав** или **гриф**, као што је у грбу породице Владиславић. Састоји се од лављег тијела, а орловске главе и крила. Уши му нису ни лавље ни орловске, него су шиљасте и дуге.

9) **Копље**, које спада у скупину хералдичких ликова оружја, јавља се у грбу породице Владиславић и то сломљено, што представља један од симбола у грбу Раме – Херцеговине.

На основу анализе и овако малог броја грбова значајнијих племићких породица у БиХ, можемо констатовати да је средњоевропска хералдика извршила знатан утицај на хералдику БиХ.

Литература

Атлагић 1982: М. Атлагић, *Грбови њлемсѿва у Славонији од 1700–1928. ѿгине*, Чаковец, 1982.

Agramer 1899: Agramer Zeitung, g. 74. br. 78, 1899.

Анали, св. 17, Задар, 1979.

Бојничих 1899: Иван пл. Бојничих, *Der Adel von Kroatien und Slavonien*, Nürnberg, 1899.

Бојничих 1845: Иван пл. Бојничих, *Грбовница Краљевине Славоније*, Вјесник Хрватског археолошког друштва, I, Загреб, 1845.

Богичевић 1952: В. Богичевић, *Власѿела ѿпородице Милорадовића – Храбрених*, Сарајево, 1952.

Большая советская Энциклопедия, 39, Москва, 1938.

Valccolini 1842: Valccolini, *Della vita e degli studi di Roma*, бр. 92, 1842.

Видаковић 1899: А. Видаковић, „Јосип Филиповић”, *Наѿрегак*, г. 33, бр. 22, Загреб, 1899.

Гласник Српског ученог друштва, XV, Београд, 1878.

Голомбек 1932: У. Голомбек, „Породица југословенских Војновића”, *Зайиси*, г. VI, књ. X, Цетиње, 1932.

Глуздовски 1929: Б. Глуздовски, „Конте Војновић у Рисну”, *Време*, бр. 2761, Београд, 1929.

Дуишин 1938: А. В. Дуишин, *Codex de la Noblesse*, Загреб, 1938.

Диплома Марије Терезије из 1760, ин. бр. I, ЗМТ.

- Даница* за 1881, Загреб, 1880.
- Дучић 1982: Ј. Дучић, *Гроф Саво Владиславић*, Београд, 1982.
- Der Lebenslauf des Duchteis, Agramer Tagblatt, 9. 10. 1917.
- Зебић 1913: М. Зебић, „Никола Филиповић”, *Дело*, 18, Београд, 1913.
- Зовко 1938: Дон И. Зовко, „Бошковићи у селу Орахов До”, *Врела и њриноси*, бр. 8, Сарајево, 1938.
- Зоре 1992: Л. Зоре, *Дубровчани су Срби*, Београд, 1992.
- Енгел 1929: Енгел, *Повијесни Дубровника*, 1923.
- Иванишин 1958: Н. Иванишин, „Три записа о Војновићима”, *Крујови*, књ. 7/1, Загреб, 1958.
- Л Nazionale, *Задар*, бр. 4, 1865.
- Јосипи 1878: З. Јосипи, „Барун Јосип Филиповић”, *Пучке новине*, г. 2, бр. 39, Загреб, 1878.
- Јовановић 1948: Ј. Јовановић, *Стиварање црногорске државе и развој црногорске националности*, Цетиње, 1948.
- Јиречек 1893: К. Јиречек, *Поселство Дубровачке Републике 1771–1775*. в Паризе, 1893.
- Југословенска њива*, г. VIII, књ. III, бр. 7, Загреб, 1924.
- Грбовнице хрватских жујанија*, Старине ЈАЗУ, XXX, Загреб, 1902.
- Машица њлемства жујаније Пожешке, Сријемске и Вировитичке*, Загреб, 1903.
- Мандић 2000: Н. Мандић Студо, *Српске породице војводства свењој Саве*, Гацко, 2000.
- Мартић 1906: Г. Мартић, *Зайамћивање*, Загреб, 1906.
- Марковић 1911: Ж. Марковић, *Руђер Бошковић*, Дубровник, 1911.
- Митровић 1992: Ј. Д. Митровић, *Српство Дубровника*, Београд, 1992.
- Militar – Schematismus des Österreichischen Kaiser thumus, Wien, 1821–1822; 1825; 1845; 1855.
- Нови лист, г. II, бр. 227, Загреб, књ. 19, 42.
- Поповић 1893: Т. К. Поповић, „Божо Бошковић”, *Орао*, бр. 19, 1893.
- Поповић 1910: Т. К. Поповић, „Гдје су се родили Бошковићи”, *Недеља*, бр. 8, Београд, 1910.
- Рачки 1888: Ф. Рачки, *Животи и оцјена рада Руђера Бошковића*, Рад ЈАЗУ, 87–89. Загреб, 1887–1888.
- Рајковић 1881: Ђ. Рајковић, „Живот генерала Љубибратића”, *Летопис Матице Српске*, књ. 28, 1881.
- Радојчић 1994: Ј. Радојчић, *Срби*, Београд, 1994.

- Стаматовић 1839: П. Стаматовић, „Старо сербско благородство”, *Сербска пчела или новиј цвейник*, Нови Сад, 1839.
- Споменица Руђера Бошковића, Дубровник, 1911.
- Стојановић 1902: К. Стојановић, „Руђер Бошковић”, *Коло*, бр. 34. Загреб, 1902.
- Сиврић 1975: М. Сиврић, „Грб Хијеронима Љубибратића из 1760”, *Трибуниа*, бр. 1 Требиње, 1975.
- Соловјев 1932: А. Соловјев, „Постанак илирске хералдике и породица Охмучевић”, *Гласник Скојској научној грушшва*, Скопје, 1932.
- Смиље*, бр. 9, Загреб, 1881.
- Српски Сион*, г. 15, бр. 15, Нови Сад, 1905.
- Скарић В., „Требиње у 18. вијеку”, ГЗМ, Сарајево, бр. 46.
- Стојановић 1932: Љ. Стојановић, *Зайиси и најшшиси*, II, Београд, 1932.
- Српски књижевни гласник*, књ. 60. Београд, 1930.
- Српски лист*, бр. 9. Задар, 1883.
- Трухелка 1926: Б. Трухелка, „Бошковић у Паризу енциклопедиста 1759–1760”, *Савременик*, г. 21. бр. 8–9, Загреб, 1926.
- Томић 1889: И. Томић, „Род Филиповића”, *Просвјета*, бр. 10, 1889.
- Трнски 1900: И. Трнски, „Глас из домовине”, *Обзор*, бр. 236, Загреб, 1900.
- Хрвајски биографски лексикон*, бр. 2. загреб, 1989.
- Хорват 1899: Р. Хорват, „Барон Јован Филиповић”, *Јушарњи лист*, г. 33, бр. 33, Загреб, 1899.
- Чубриловић 1935: В. Чубриловић, „Порекло муслиманског племства у БиХ”, ЈИЧ, I, бр. 3/4, Београд, 1935.

РЕЗЮМЕ

Дворянство в Боснии и Герцеговине поделены нами на две группы, которые являются носителями определённых характеристик. Дворянства сербского происхождения в Боснии и Герцеговине в средних веках было незначительное количество, так как султан, овладевши босанским королевством, приказал всем представителям сербского дворянства в Боснии и Герцеговине принести документы, подтверждающие о звании дворянина, в город Яйце, будто бы для награды. Вместо того султан приказал все документы сжечь, а Сербы – дворяне не смели в дальнейшем пользоваться своими старыми сербскими фамилиями, а только мусульманскими. Таким образом многие сербские дворянские семьи приняли мусульманскую веру, включая и семьи с фамилиями Любович, Арнаутович, Соколович, Елич, Кресоевич, Репоевич, Томашевич, Тасович, Филипович и другие.

Работой обухвачены гербы и дворяне следующих выдающихся сербских семей: Бошковичи, Войновичи, Владиславичи, Милорадовичи, Любоевичи, Филиповичи и анализированы символы на их семейных гербах. Можем сделать вывод что средневропейская геральдика оказала значительное влияние на геральдику Боснии и Герцеговины.

SUMMARY

Nobility in Bosnia and Herzegovina in the feudal times can be divided into three parts each bearing particular properties. There are very few nobles in Bosnia and Herzegovina of Serbian origin due to the fact that the sultan, when overtaking ruling in Bosnian kingdom, invited all the bearers of Serbian nobility to take along their noble diplomas to Jajce to receive the prize. Instead the sultan ordered all the diplomas to be burnt and the Serbs were forbidden to keep their 'old' Serbian surnames and told take Moslem ones instead. That is how many Serbian noble families converted into Islam, among such were families: Ljubovic, Sokolovic, Jelic, Kresojevic, Repojevic, Tomasevic, Tasovic, Filipovic etc.

This paper deals with coat-of-arms of only some of the most significant Serbian families of the times such as Boskovic, Vojnovic, Vladislavic, Miloradovic, Ljubojevic and Filipovic. An analysis of coat-of-arms symbols proved the middle European influence on BiH heraldry.